

dr. sc. Damir Brnetić

- viši predavač, Visoka policijska škola, MUP RH

Anđelko Ljubej, bacc. crim. - policijski službenik, Policijski nacionalni ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, MUP RH

Analiza korupcijskih kaznenih djela protiv službene dužnosti iz policijske prakse

SAŽETAK

Zakonodavstvo Republike Hrvatske korupcijska kaznena djela predviđa u čl. 21. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (USKOK) kojim je određena nadležnost USKOK-a. Dio kaznenih djela iz nadležnosti USKOK propisan je u glavi XXVIII. Kaznenog zakona Republike Hrvatske - Kaznena djela protiv službene dužnosti. Težina korupcijskih kaznenih djela posebno se ističe komparacijom korupcijskih KD protiv službene dužnosti u ukupnoj frekvenciji kaznenih djela, sa udjelom nastale materijalne štete. U promatranom razdoblju primjene noveliranog Kaznenog zakona (2013. – 2014. g.), prema policijskim podacima, u Republici Hrvatskoj je prijavljeno ukupno 119559 kaznenih djela od kojih je 2860 korupcijskih kaznenih djela protiv službene dužnosti (2,4%). Materijalna šteta prouzročena svim prijavljenim kaznenim djelima 3.585.538.384,00 kuna, dok materijalna šteta nastala korupcijskim kaznenim djelima iznosi 1.252.763.231,00 kuna što je 34,93% od ukupne štete. Službenička korupcijska kaznenih djela osobito su društveno opasna s obzirom da relativno mali broj korupcijskih kaznenih djela generira visoku materijalnu štetu, a korumpirane službene osobe ugrožavaju zakonitost, objektivnost i nepristranost obavljanja službene dužnosti.

Ključne riječi : mito, korupcija, službena dužnost, službena osoba, odgovorna osoba

1. Uvod

Kaznena djela protiv službene dužnosti ugrožavaju povjerenje građana u državne i javne službe, javni poredak u cjelini. Propisivanjem kaznenih djela protiv službene dužnosti štiti se zakonitost i ispravnost u djelovanju državnih i javnih službenika te se osigurava njihovo profesionalno i moralno ponašanje. Počinitelji su najčešće službene ili odgovorne osobe stoga se ova kaznena djela nazivaju službenička kaznena djela.¹ Službene ili odgovorne osobe koje postupaju s kriminalnom namjerom smanjuju učinkovitost pravne države, a upravo bi oni trebali biti zaštitnici pravnog poretka te primjer zakonitog, moralnog i profesionalnog postupanja. Te osobe ne rade u općem interesu nego svoj interes i vlastiti probitak stavljaju iznad njega. Službena ili odgovorna osoba svoj ili tuđi interes stavlja iznad javnog interesa i zapostavlja nepristranost u

¹ Sukladno čl. 87. st. 3. KZ/11, "službena osoba je državni dužnosnik ili službenik, dužnosnik ili službenik u jedinici lokalne i područne (regionalne) samouprave, nositelj pravosudne dužnosti, sudac porotnik, član Državnog sudbenog vijeća ili Državnoodvjetničkog vijeća, arbitar i javni bilježnik. Službenom osobom smatra se i osoba koja u Europskoj uniji, stranoj državi, međunarodnoj organizaciji koje je Republika Hrvatska član, međunarodnom sudu ili arbitraži čiju sudbenost Republika Hrvatska prihvaća, obavlja dužnosti povjerene osobama iz prethodne rečenice." Odgovorna osoba je, sukladno čl. 87. st. 6. KZ/11, "fizička osoba koja vodi poslove pravne osobe ili joj je izričito ili stvarno povjereno obavljanje poslova iz područja djelovanja pravne osobe." Bitno je da odgovorna osoba obavlja javne ovlasti, bez obzira jesu li joj te ovlasti dane normativnim aktom ili su faktički povjerene.

obavljanju službene dužnosti (Pavlović, 2013). Osim službenih i odgovornih osoba počinitelji nekih kaznenih djela protiv službene dužnosti mogu biti i druge osobe ukoliko svojim postupanjem ugrožavaju funkcioniranje službi koje djeluju u javnom interesu.² Ako je kaznenim djelom protiv službene dužnosti koje je počinila odgovorna osoba pravna osoba ostvarila ili trebala ostvariti protupravnu imovinsku korist, za kazneno djelo će se kazniti i pravna osoba i to novčanom kaznom ili ukidanjem pravne osobe.³ Korupcija nije definirana zakonom. U najširem smislu, to je svaka zlouporaba javnih ovlasti radi ostvarenja privatnih probitaka. U užem smislu, korupcija se može definirati kao čin nedopuštene razmjene između javnog dužnosnika i druge osobe u cilju ostvarivanja vlastitih probitaka. To je svaki čin kojim se, suprotno javnom interesu, nedvojbeno krše moral i pravne norme te povređuju temelji vladavine prava (Strategija suzbijanja korupcije 2008.). Korupcija predstavlja društveno neprihvatljivu pojavu koja izravno ugrožava ljudska prava, razara moral te ugrožava stabilnost i gospodarski napredak države. Osim što je u suprotnosti s pozitivnim zakonskim propisima, ona predstavlja i devijaciju temeljnih društvenih načela (Nacrt strategije suzbijanja korupcije 2015.- 2020.). Zakonodavstvo Republike Hrvatske korupcijska kaznena djela predviđa u čl. 21. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (USKOK) kojim je određena nadležnost USKOK – a.⁴ Dio kaznenih djela iz nadležnosti USKOK – a propisan je u glavi XXVIII. Kaznenog zakona Republike Hrvatske⁵ - Kaznena djela protiv službene dužnosti. USKOK obavlja poslove državnog odvjetništva u predmetima kaznenih djela **zlouporabe položaja i ovlasti** iz čl. 291., ako je to djelo počinila službena osoba označena u čl. 87. st. 3., **nezakonitog pogodovanja** iz čl. 292., **primanja mita** iz čl. 293., **davanja mita** iz čl. 294., **trgovanja utjecajem** iz čl. 295. i **davanja mita za trgovanje utjecajem** iz čl. 296. Kaznena djela nezakonitog pogodovanja, primanja mita, davanja mita, trgovanja utjecajem i davanja mita za trgovanje utjecajem se smatraju korupcijom u užem smislu odnosno konvencionalnom ili tradicionalnom smislu. Kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti ne smatra se kaznenim djelom koje čini korupciju u užem smislu, ali predstavlja korupcijsko kazneno djelo i jest korupcija u širem smislu (Kralj i dr. 2010:729). Korupciju je teško mjeriti. Statistički podaci o broju slučajeva korupcije koji su završili na sudu u očitom su nerazmjeru s percepcijom javnosti o rasprostranjenosti te pojave zbog tajne prirode korupcijskih kaznenih djela, kao i nevoljkosti involviranih da prijave takva djela tijelima progona (Strategija suzbijanja korupcije 2008.). Težina korupcijskih kaznenih djela posebno se

² Primjeri takvih kaznenih djela su kazneno djelo davanja mita iz čl. 294. KZ/11 i kazneno djelo davanja mita za trgovanje utjecajem iz čl. 296. KZ/11.

³ Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela (NN 151/03., 110/07., 45/11., 143/12.)

⁴ Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (NN 76/09., 116/10., 145/10., 57/11., 136/12., 148/13.)

⁵ Kazneni zakon Republike Hrvatske (NN 125/11., 144/12.), dalje u tekstu KZ/11

ističe komparacijom korupcijskih kaznenih djela u ukupnoj frekvenciji kaznenih djela, sa udjelom nastale materijalne štete. U razdoblju primjene noveliranog Kaznenog zakona (2013. – 2014. g.) prema podacima iz evidencije MUP-a, u Republici Hrvatskoj je prijavljeno ukupno 119559 kaznenih djela od čega je 2860 korupcijskih kaznenih djela protiv službene dužnosti (2,4%). Materijalna šteta prouzročena svim prijavljenim kaznenim djelima 3.585.538.384,00 kuna, dok materijalna šteta nastala korupcijskim kaznenim djelima protiv službene dužnosti iznosi 1.252.763.231,00 kuna što je 34,93% od ukupne štete. Tamna brojka korupcijskih kaznenih djela, znatno je veća nego kod ostalih kaznenih djela jer ovdje nijednoj strani u koruptivnom savezu nije u interesu razotkrivanje s obzirom su svi umiješani ostvarili određene interese i koristi. Korupcijska kaznena djela teško su dokaziva jer se čine bez svjedoka, a materijalni tragovi su rijetki. S druge strane, saznanjem za korupcijsko kazneno djelo u pravilu se otkrivaju i počinitelji. Organizacija i rad USKOK-a, kao posebnoga državnog odvjetništva za suzbijanje korupcije, ukazuju koliko je važno postojanje specijaliziranih tijela za otkrivanje i progon ovih kaznenih djela. Pozitivni pomaci postignuti su prvenstveno kroz zajednički rad s policijom, procjenom područja u kojima je korupcija posebno raširena i korištenjem posebnih izvidnih tehnika radi otkrivanja i dokazivanja ovih kaznenih djela (Strategija suzbijanja korupcije 2008.). USKOK usko surađuje sa Policijskim nacionalnim uredom za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (PNUSKOK) koji provodi složenija kriminalistička istraživanja korupcije i organiziranog kriminaliteta. Imajući na umu teškoće u mjerenju i otkrivanju korupcije javila se ideja o analizi policijskih rezultata ostvarenih kriminalističkim istraživanjima korupcijskih kaznenih djela. S obzirom na karakteristike počinitelja, koji daju posebnu težinu službeničkim kaznenim djelima, u analizu su uzeta korupcijska kaznena djela protiv službene dužnosti za razdoblje primjene noveliranog Kaznenog zakona (KZ/11). Prikaz slijedi strukturu *posebnog* dijela Kaznenog zakona, stoga je na početku raščlanjeno kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti nakon čega se analiziraju kaznena djela protiv službene dužnosti koja čine korupciju u užem smislu. Analiza pojedinog kaznenog djela slijedi koncept *općeg* dijela Kaznenog zakona, pri čemu su sublimirana recentna stajališta vodećih autora iz stručne i znanstvene literature. O svakom kaznenom djelu su izložene njegove općenite karakteristike, raščlanjuje se način počinjenja, potreban stupanj krivnje, karakteristike počinitelja, da bi konačno, gdje je to potrebno, radi lakšeg praćenja pravnog kontinuiteta između pojedinih odredbi "starog"⁶ i "novog" kaznenog zakona, bile spomenute razlike u odnosu na odredbe koje su bile na snazi do stupanja na snagu KZ/11. Posebna pažnja dana je podacima za

⁶ Kazneni zakon NN 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 11/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08., 57/11., dalje u tekstu KZ/97

2013. i 2014. godinu u kojima se primjenjivao aktualni KZ/11. Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj MUP-a, ažurno vodi pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada policije. Za potrebe ove analize korišteni su analitički podaci o prijavljenim kaznenim djelima objavljeni na informacijskom sustavu MUP-a.⁷ Kao *prijavljena* kaznena djela katalogizirana su sva kaznena djela koja su prijavljena policiji ili ih je policija otkrila vlastitom aktivnošću.

Tablica 1: pregled analiziranih podataka

kaznena djela koja se progone po službenoj dužnosti	materijalna šteta (kn)					
	godina	2013.	2014.	ukupno	2013.	2014.
ukupno KD	62708	56851	119559	2.061.426.445,00	1.524.111.939,00	3.585.538.384,00
korupcijska KD (glava 28 KZ/11)	1940	920	2860	941.965.674,00	310.797.557,00	1.252.763.231,00
udio korupcijskih KD	3,09%	1,62%	2,39%	45,67%	20,32%	34,93%

Izvor: Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj MUP-a: Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada

2. Zloupotreba položaja i ovlasti

Zloupotreba položaja i ovlasti iz čl. 291. KZ/11 temeljno je kazneno djelo protiv službene dužnosti, ali je supsidijarno u odnosu na ostala kaznena djela protiv službene dužnosti.⁸ Glavni objekt kaznenopravne zaštite kod kaznenog djela zloupotrebe položaja i ovlasti je službena dužnost (obavljanje poslova usmjerenih na ostvarivanje prava, interesa i potreba građana te zaštita javnih, državnih i društvenih interesa), no daje se zaštita i imovini. To je pravo opće službeničko kazneno djelo gdje je svojstvo službene osobe konstitutivno obilježje bića kaznenog djela a može biti počinjeno u obavljanju bilo koje službe. Službena ili odgovorna osoba mora prilikom vršenja službe, postupati protivno pravilima i interesima službe.⁹

Radnja kojom se ostvaruje obilježje kaznenog djela alternativno je određena, a može se sastojati od iskorištavanja svog položaja ili ovlasti, prekoračenja granica svoje ovlasti ili neobavljanja dužnosti (Pavišić i dr. 2007.). Kada službena osoba djeluje unutar granica službene ovlasti i poduzima radnju koja pripada u njenu službenu dužnost, pa time sebi ili drugoj pravnoj ili fizičkoj osobi pribavi imovinsku ili neimovinsku korist ili prouzroči kakvu štetu drugoj osobi, riječ je o iskorištavanju položaja ili ovlasti. Tipični primjer iskorištavanja položaja i ovlasti je postupanje počinitelja u suprotnosti s postojećim propisima, odlukama i nalogima viših

⁷ Podaci su dostupni u Službi za strateško planiranje, analitiku i razvoj MUP-a: Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada, pohranjeni na informacijski sustav: \\storage-ukp\ukp-izvješća\statistickipregledi,izvjesca,rezultatirada\izvjesca_izvjestajne_analitike

⁸ U sudskoj praksi Vrhovnog suda Republike Hrvatske nalazimo veći broj odluka u kojima je izričito navedeno da je kazneno djelo zloupotrebe položaja i ovlasti zadržalo supsidijarno svojstvo prema općim načelima Kaznenog zakona (Svedrović, 2007:511).

⁹ Policijski službenik koji se je legitimirao policijskom iskaznicom i značkom kriminalističke policije s ciljem da obmane drugog djelatnika policije radi nesmetanog prelaska preko državne granice, sa svrhom ostvarivanja kriminalnog cilja za kojim je išao, nije zloupotrebio službeni položaj i ovlasti jer nije bio u službi niti je obavljao bilo kakvu zadaću vezanu za potrebe službe da bi se morao ponašati u skladu s pravilima i interesima službe. (VSRH, Ikž-392/02., 14.IV.2005.)

nadležnih tijela ili kada počinitelj koristi diskrecijsko pravo i ovlasti koje kao službenik ima prilikom rješavanja nekog predmeta ili donošenja upravnog akta te između više mogućih rješenja ne prihvaća ono koje je u interesu službe nego odabire rješenje koje je u njegovom ili tuđem interesu. Službeni položaj je iskorišten kada službena osoba iskoristi ovlasti vezane uz svoj položaj kako bi ostvarila svoj ili tuđi interes, djelujući pritom protivno interesima službe. O iskorištavanju položaja i ovlasti se radi i kada počinitelj poduzima radnju koja nema svojstvo službene radnje, ali koristi službeni položaj ili ovlasti (Pavlović, 2013:748). Ako službena osoba poduzima službene radnje koje nisu obuhvaćene njenim službenim ovlastima tada prekoračuje granice ovlasti. Poduzete službene radnje same po sebi nisu protuzakonite ali su u nadležnosti neke druge službe ili osobe, pa time službena osoba prelazi granice svoje ovlasti i čini nešto što ne spada u njezinu ovlast (Pavišić i dr. 2007.). Neobavljanje dužnosti postoji kada službena osoba svjesno i voljno, propušta učiniti što je dužna učiniti, a što pripada krugu njezine nadležnosti, odbija učiniti što je dužna učiniti, ne uređuje gdje bi trebala odmah postupati, odugovlači s poduzimanjem ili obavljanjem neke svoje službene obveze ili radnju poduzima na način da se ne može postići njezin cilj. Neobavljanje dužnosti može se ostvariti činjenjem, kada postoji formalno i materijalno propuštanje poduzimanja dužne radnje, ili nečinjenjem, kada postoji formalno poduzimanje dužne radnje, ali ne i njezino materijalno vršenje (Pavlović, 2013:748).

Kazneno djelo zlorabe položaja i ovlasti je blanketno kazneno djelo jer zakonskim opisom nije detaljno određena radnja izvršenja kaznenog djela. U kojim slučajevima će službena ili odgovorna osoba iskoristiti svoj službeni položaj ili ovlasti, prekoračiti granicu svoje službene ovlasti ili propustiti obaviti dužnost označeno je u drugim propisima kojima su te ovlasti i dužnosti ustanovljene. Počiniteljeva namjera obuhvaća svijest o radnji i pribavljanju koristi ili prouzrokovanju štete koje će zbog tih radnji nastupiti. Imovinska je korist pribavljena u trenutku kada postoji mogućnost njenim raspolaganjem.¹⁰ Dovoljna je i neizravna namjera, kada počinitelj nije siguran postupa li u granicama svoje ovlasti, ali poduzme radnju i pod cijenu da prekorači svoju ovlast. Namjera je neizravna i kad je počinitelj svjestan da zbog njegovih propusta može doći do imovinske štete i na to pristaje. Ovo je *materijalno* kazneno djelo, dovršeno je nastupanjem posljedice, kada počinitelj pribavi korist ili je drugoj osobi prouzročena šteta. Ako nije nastupila posljedica u vidu pribavljanja koristi ili prouzrokovanja štete, djelo će

¹⁰ Imovinska korist je sukladno čl. 87. st. 22. KZ/11 definirana kao "neposredna imovinska korist od kaznenog djela koja se sastoji od svakog uvećanja ili sprečavanja umanjenja imovine do kojeg je došlo počinjenjem kaznenog djela, imovina u koju je promijenjena ili pretvorena neposredna imovinska korist od kaznenog djela kao i svaka druga korist koja je dobivena od neposredne imovinske koristi od kaznenog djela ili imovine u koju je promijenjena ili pretvorena neposredna imovinska korist od kaznenog djela bez obzira nalazi li se na području Republike Hrvatske ili izvan njega."

ostati u pokušaju (Pavlović, 2013:749). Dok je u KZ/97 kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti bilo dovršeno samom zlouporabom položaja ili ovlasti s ciljem odnosno namjerom da se sebi ili drugoj pravnoj ili fizičkoj osobi pribavi neimovinska korist ili da se drugome prouzroči kakva šteta, u KZ/11 kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti je dovršeno tek u trenutku kada nastupe posljedice protupravne radnje (Konačni prijedlog KZ, 2011). Počinitelji kaznenog djela u pravilu su službene osobe, no mogu ga počinuti i odgovorne osobe. Riječ je o *delictum proprium* budući da je svojstvo službene ili odgovorne osobe posebno svojstvo počinitelja ovog kaznenog djela. Supočinitelji mogu također biti samo službene ili odgovorne osobe, dok poticatelji i pomagači mogu biti bilo koje osobe. Kvalificirani oblik kaznenog djela zlouporabe položaja i ovlasti postoji kada je kaznenim djelom pribavljena znatna imovinska korist ili je prouzročena znatna šteta.¹¹ Moguć je stjecaj kaznenog djela zlouporabe položaja i ovlasti s kaznenim djelima krivotvorenja službene isprave iz čl. 279., primanja mita iz čl. 293. i trgovanja utjecajem iz čl. 295. KZ (Pavlović, 2013:749) te kaznenim djelom ugrožavanja okoliša otpadom iz čl. 196. st. 2. KZ (Turković i dr. 2013:269). Kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti se u policijskoj praksi pojavljuje češće od svih ostalih korupcijskih kaznenih djela zajedno.

Tablica 2: KD zlouporabe položaja i ovlasti u odnosu na ukupan broj korupcijskih KD protiv službene dužnosti

KAZNENO DJELO	2013	2014	UKUPNO
Zlouporaba položaja i ovlasti (čl. 291.)	890	758	1648
<i>st. 1.</i>	667	570	1237
<i>st. 2.</i>	223	188	411
korupcijska KD (glava 28 KZ/11)	1942	927	2869

Izvor: Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj MUP-a: Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada

Od ukupno prijavljenih 2869 korupcijskih KD protiv službene dužnosti, oko 57%, odnosno 1648 je kaznenih djela zlouporabe položaja i ovlasti. U počinjenih 411 kaznenih djela (oko 25%) pribavljena je znatna imovinska korist ili je prouzročena znatna šteta. Kaznenim djelima zlouporabe položaja i ovlasti u tom razdoblju nastala je materijalna šteta u iznosu od 1.214.669.173,00 kune, što čini oko 97% materijalne štete nastale korupcijskim KD.

Tablica 3: materijalna šteta prouzročena KD zlouporabe položaja i ovlasti u odnosu na štetu prouzročenu korupcijskim KD

KAZNENO DJELO	2013	2014	UKUPNO
Zlouporaba položaja i ovlasti (čl. 291.)	939.414.135,00	275.255.038,00	1.214.669.173,00
<i>st. 1.</i>	642.316.527,00	177.267.730,00	819.584.257,00
<i>st. 2.</i>	297.097.608,00	97.987.308,00	395.084.916,00
korupcijska KD (glava 28 KZ/11)	941.965.674,00	310.797.557,00	1.252.763.231,00

Izvor: Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj MUP-a: Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada

¹¹ Prema pravnom shvaćanju Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Su-IV k-4/2012-57., zakonsko obilježje *znatne imovinske koristi* odnosno *znatne štete* postoji kada vrijednost imovinske koristi odnosno štete prelazi 60.000,00 kuna.

Od ukupno 894 prijavljene osobe za korupcijska kaznena djela protiv službene dužnosti, oko 56%, odnosno 497 osoba je prijavljeno za kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti. Od 497 prijavljenih, 13 su bile pravne osobe (3%), od 484 fizičke osobe, 370 počinitelja su bili muškarci (76%), a 114 počinitelja (24%) su bile žene.

3. Nezakonito pogodovanje

Kazneno djelo nezakonitog pogodovanja iz čl. 292. KZ/11 pravo je službeničko kazneno djelo kod kojeg je svojstvo službene ili odgovorne osobe konstitutivno obilježje bića kaznenog djela (*delictum proprium*), a može biti počinjeno samo u obavljanju poslova javne nabave. Kako zakonskim opisom radnja počinjenja nije detaljno određena, riječ je o blanketnom kaznenom djelu.¹² Radnja počinjenja određena je alternativno, može se izvršiti pogodovanjem jednom od gospodarskih subjekata prilagođavanjem uvjeta javne nabave ili sklapanjem ugovora s ponuditeljem čija je ponuda u suprotnosti s uvjetima iz dokumentacije za nadmetanje. Nezakonito pogodovanje iskorištavanjem položaja ili ovlasti čini se zlouporabom položaja ili ovlasti pogodovanjem u davanju, preuzimanju ili ugovaranju poslova za svoju djelatnost ili djelatnost osoba s kojima je interesno povezana. Inkriminiran je *sukob interesa*. Službena ili odgovorna osoba djeluje u sklopu službenog položaja ili ovlasti s namjerom da pomogne, dade prednost pred drugima, privilegira u davanju, preuzimanju ili ugovaranju poslova za svoju djelatnost ili djelatnost osoba s kojima je interesno povezana.¹³ Stavak 1. je kazneno djelo apstraktnog ugrožavanja kojim se fragmentarno kriminalizira kršenje dijela postupka javne nabave (Pavlović, 2013:752).

Kazneno djelo nezakonitog pogodovanja može se počiniti samo s izravnom namjerom, budući da se za počinjenje kaznenog djela traži sporazum službene ili odgovorne osobe i gospodarskog subjekta. Za razliku od kaznenog djela zlouporabe položaja i ovlasti koje je *materijalno* kazneno djelo, kazneno djelo nezakonitog pogodovanja je *formalno* kazneno djelo. U slučaju nezakonitog pogodovanja kažnjava se radnja, djelo je dovršeno u trenutku sporazuma službene ili odgovorne osobe i gospodarskog subjekta odnosno u trenutku iskorištavanja položaja ili ovlasti

¹² Zakon o javnoj nabavi (NN 90/11., 83/13., 143/13., 13/14.) u čl. 3. st. 1. propisuje da su prilikom provođenja postupaka iz Zakona o javnoj nabavi naručitelji obvezni poštovati načelo slobode kretanja robe, načelo slobode poslovnog nastana i načelo slobode pružanja usluga te načela koja iz toga proizlaze, kao što su načelo tržišnog natjecanja, načelo jednakog tretmana, načelo zabrane diskriminacije, načelo uzajamnog priznavanja, načelo razmjernosti i načelo transparentnosti u odnosu na sve gospodarske subjekte.

¹³ Prema čl. 4. st. 2. i 5. Zakona o sprječavanju sukoba interesa (NN 26/11., 12/12., 124/12., 48/13.) "interesno povezanim osobama se smatraju bračni ili izvanbračni drug, srodnici po krvi u uspravnoj lozi, braća, sestre, posvojitelj, posvojenik i ostale osobe koje se prema drugim osnovama i okolnostima opravdano mogu smatrati interesno povezanim osobama."

pogodovanjem u davanju, preuzimanju ili ugovaranju poslova za svoju djelatnost ili djelatnost osoba s kojima je interesno povezana. Počinitelji i supočinitelji mogu biti samo službene ili odgovorne osobe, ali poticatelji i pomagači mogu biti bilo koje osobe. U drugom stavku svojstvo službene ili odgovorne osobe je u suženom obliku u odnosu na zlouporabu položaja i ovlasti budući da obuhvaćaju samo slučajeve pogodovanja navedene u zakonskom opisu kaznenog djela odnosno slučajeve pogodovanja u davanju, preuzimanju ili ugovaranju poslova za svoju djelatnost ili djelatnost osobe s kojom je interesno povezana. (Pavlović, 2013:753). Pod odgovornom osobom se smatra odgovorna osoba u tijelima državne vlasti i jedinicama lokalne samouprave i uprave, tijelima koja obavljaju javne ovlasti te službena ili odgovorna osoba u pravnim osobama koje su u vlasništvu ili pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske ili jedinica lokalne samouprave i uprave (Konačni prijedlog KZ, 2011). Objekt zaštite kaznenog djela nezakonitog pogodovanja je službena dužnost, njime se štiti zakonito i pravilno odvijanje službe, posebice u tijelima državne vlasti i jedinicama lokalne samouprave i uprave, tijelima koja obavljaju javne ovlasti te pravnim osobama koje su u vlasništvu ili pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske ili jedinica lokalne samouprave i uprave kao i u bilo kojoj djelatnosti u kojoj se pojavljuju službene ili odgovorne osobe kojima su dane javne ovlasti (Pavlović, 2013:753). Od ukupno prijavljenih 2869 korupcijskih KD protiv službene dužnosti, bilo je 16 kaznenih djela nezakonitog pogodovanja.

Tablica 4: KD nezakonitog pogodovanja u odnosu na ukupan broj korupcijskih KD protiv službene dužnosti

KAZNENO DJELO	2013	2014	UKUPNO
Nezakonito pogodovanje (čl. 292.)	10	6	16
<i>st. 1.</i>	3	1	4
<i>st. 2.</i>	7	5	12
korupcijska KD (glava 28 KZ/11)	1942	927	2 869

Izvor: Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj MUP-a: Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada

Od ukupno 894 prijavljene osobe za korupcijska kaznena djela protiv službene dužnosti, 8 ih je prijavljeno za kazneno djelo nezakonitog pogodovanja. Kaznenim djelima nezakonitog pogodovanja nastala je materijalna šteta u iznosu od 37.445.703,00 kune što čini oko 4% materijalne štete nastale korupcijskim kaznenim djelima.

Tablica 5: materijalna šteta prouzročena KD nezakonitoga pogodovanja u odnosu na štetu prouzročenu korupcijskim KD

KAZNENO DJELO	2013	2014	UKUPNO
Nezakonito pogodovanje (čl. 292.)	2.143.428,00	35.304.375,00	37.447.803,00
<i>st. 1.</i>	1.103.994,00	0,00	1.103.994,00
<i>st. 2.</i>	1.039.434,00	35.304.375,00	36.343.809,00
korupcijska KD (glava 28 KZ/11)	941.965.674,00	310.797.557,00	1.252.763.231,00

Izvor: Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj MUP-a: Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada

4. Primanje mita

Primanje mita iz čl. 293. KZ/11 je korupcijsko kazneno djelo u užem smislu koje može biti počinjeno u obavljanju bilo koje službe. Objekt radnje ovog kaznenog djela je mito.¹⁴ Mito se najčešće isplaćuje u novcu, no to može biti i neka druga korist koja nema strogo imovinski karakter, kao što je napredovanje u službi, dobivanje kredita pod povoljnim uvjetima, plaćanje putovanja, pogodovanje pri kupnji automobila, ljetovanje u vikendici i sl. (Garačić, 2013:579). Dužnosnik ne smije primiti niti vrijednosnicu i dragocjenu kovinu. Nije mito davanje i primanje *uobičajenih znakova pažnje* koji slijede nakon obavljene službene ili druge radnje, a koji nisu unaprijed zahtijevani, primljeni, dogovoreni ili obećani te ako se ne radi o naknadnom pasivnom podmićivanju.¹⁵ Neće biti mita ni u slučajevima nenovčanih darova simbolične vrijednosti do najviše 500,00 kuna od istog darovatelja koji su poklonjeni dužnosniku u skladu s Zakonom o sprječavanju sukoba interesa.¹⁶ Državnom službeniku nije zabranjeno primanje dara male vrijednosti nakon obavljene službene radnje ako dar nije prethodno dogovoren, obećan ili naknadno zahtijevan (Cvitanović i dr., 2013:237). Objekt zaštite je službena dužnost, štiti se učinkovito, zakonito i savjesno obavljanje službene dužnosti te suzbija korupcija. Primanje i davanje mita podrazumijeva sklapanje izričitog ili prešutnog sporazuma (korupcijski savez) o nedopuštenoj razmjeni između davatelja i primatelja mita. Kazneno djelo će postojati bez obzira zahtijeva li se ili prima mito za sebe ili za neku drugu osobu.

Kazneno djelo primanja mita ima tri oblika: pravo pasivno podmićivanje, nepravo pasivno podmićivanje i naknadno pasivno podmićivanje (Cvitanović i dr., 2013:234). Prvi stavak čl. 293. propisuje temeljni oblik kaznenog djela primanja mita, pravo pasivno podmićivanje. Radnja se sastoji u zahtijevanju ili primanju mita ili prihvatu ponude ili obećanja mita od strane službene ili odgovorne osobe za sebe ili drugoga, kako bi unutar ili izvan granica svoje ovlasti obavila službenu ili drugu radnju koju ne bi smjela obaviti (komisivno) odnosno kako ne bi obavila službenu ili drugu radnju koju bi morala obaviti (omisivno). Službena ili odgovorna osoba zloupotrebljava povjerenje koje joj je dano u obavljanju službene ili druge radnje i postupa suprotno interesima javne ili druge službe te poduzima neku nezakonitu radnju (Pavlović, 2013:758). Drugi stavak propisuje nepravo pasivno podmićivanje u kojem se zahtijevanje ili primanje mita ili prihvata ponude ili obećanja mita od strane službene ili odgovorne osobe za sebe

¹⁴ Mito je sukladno čl. 87. st. 23. KZ/11 definirano kao "svaka nepripadna nagrada, dar ili druga imovinska korist bez obzira na vrijednost."

¹⁵ Čl. 17. Zakona o državnim službenicima (NN 92/05., 142/06., 77/07., 107/07., 27/08., 34/11., 49/11., 150/11., 34/12., 49/12., 37/13., 38/13.) brani državnom službeniku zahtijevanje ili primanje darove za osobnu korist, korist obitelji ili organizacije a radi povoljnog rješenja predmeta upravnog ili drugog postupka.

¹⁶ Čl. 11. st. 3. i 4. Zakona o sprječavanju sukoba interesa (NN 26/11., 12/12., 124/12., 48/13.)

ili drugoga odnosi na obavljanje (komisivno) službene ili druge radnje unutar ili izvan njihove ovlasti koja bi se morala obaviti ili na neobavljanje (omisivno) službene ili druge radnje unutar ili izvan njihove ovlasti koja se ne bi smjela obaviti. Službena ili druga radnja je dopuštena i zakonita i morala bi se obaviti ili propustiti i bez podmićivanja. Najčešće službene ili odgovorne osobe zahtijevaju ili primaju mito da bi brže postupali u ostvarenju nekog prava ili interesa stranke. Počinjenje kaznenog djela nepravog pasivnog podmićivanja ne pretpostavlja neki sporazum između davatelja i primatelja mita, dovoljno je da službena ili odgovorna osoba pokaže da mito smatra činidbom i protučinidbom za službenu radnju odnosno da uviđa kako i druga strana to tako shvaća (Pavlović, 2013:758). Treći stavak propisuje naknadno pasivno podmićivanje, službena ili odgovorna osoba nakon obavljanja odnosno neobavljanja službene ili druge radnje, zahtijeva ili primi mito.

Za primanje mita traži se izravna namjera. Svijest o vezi između mita i tražene radnje mora postojati na obje strane, na strani davatelja mita i na strani primatelja mita. Izuzetno, oblik krivnje može biti i neizravna namjera, primjerice kada davatelj mita ponudi mito, a službena ili odgovorna osoba najprije odbija ponudu, no nakon razmišljanja, svjesna da uzimanjem mita čini zabranjeno djelo, ipak uzima mito. Kod radnje zahtijevanja mita oblik krivnje može biti samo izravna namjera (Pavlović, 2013:757). Kazneno djelo primanja mita je *formalno* kazneno djelo. Inkriminirano je zahtijevanje ili primanje mita ili prihvatanje ponude ili obećanja mita, a dovršeno je u trenutku izražavanja spremnosti za počinjenje povrede službene dužnosti, ako je riječ o zahtjevu za mito ili u trenutku sklapanja korupcijskog saveza. Stoga nije moguć pokušaj primanja mita. Djelo je dovršeno bez obzira je li službena ili odgovorna osoba poduzela službenu ili drugu radnju zbog koje je podmićena, sama spremnost na potkupljivost i podmitljivost je dovoljno društveno opasna. Primanje mita je kazneno djelo nužnog sudioništva u kojem se pretpostavlja sudjelovanje više osoba. To je delikt susretanja gdje sudionici imaju različite uloge ali im se interesi susreću. Službena ili odgovorna osoba je počinitelj kaznenog djela primanja mita iz čl. 293., a druga osoba je počinitelj kaznenog djela davanja mita iz čl. 294. Ako službena ili odgovorna osoba ne prihvati ponuđeno ili obećano mito, osoba koja je to mito nudila ili obećala će odgovarati za kazneno djelo davanja mita. U situaciji kada osoba ne pristane na zahtjev službene ili odgovorne osobe koja traži mito radit će se samo o kaznenom djelu primanja mita za koje će odgovarati službena ili odgovorna osoba koja je to mito zahtijevala (Pavlović, 2013:765). Davatelj mita ulazi u kažnjivu zonu kada ozbiljno prihvati traženje mita jer bez tog prihvaćanja nema korupcijskog saveza kao pretpostavke za istodobno postojanje oba kaznena djela. Počinitelj kaznenog djela primanja mita je službena osoba ili odgovorna osoba, to je *delictum proprium* u kojem je svojstvo službene ili odgovorne osobe posebno svojstvo

počinitelja. Za kazneno djelo primanja mita neće odgovarati odgovorne osobe na koje se odnose odredbe kaznenog djela primanja mita u gospodarskom poslovanju iz čl. 252. KZ, kao i odredbe kaznenog djela primanja i davanja mita u postupku stečaja iz čl. 251. KZ (Cvitanović i dr., 2013:236). U većini slučajeva se radi o pojedinačnom počinitelju, no moguće je supočiniteljstvo i supočinitelji mogu biti samo službene ili odgovorne osobe.¹⁷ Poticatelj može biti bilo koja osoba koja nagovori službenu osobu da uzme mito, a sama joj ne daje mito, niti joj ga obećava. Pomagač u kaznenom djelu primanja mita je posrednik između davatelja i primatelja mita. Kada posrednik postupa s namjerom da pomogne primatelju mita onda je riječ o pomaganju u počinjenju kaznenog djela primanja mita, a ako posrednik postupa s namjerom da pomogne davatelju mita onda se radi o počinjenju kaznenog djela davanja mita posredovanjem.¹⁸ Pomagač može biti bilo koja osoba, no ako se u ulozi posrednika pojavljuje službena ili odgovorna osoba treba diferencirati njezinu odgovornost za pomaganje u počinjenju kaznenog djela primanja mita i počinjenja kaznenog djela trgovanja utjecajem iz čl. 295. Kod kaznenog djela trgovanja utjecajem, na odluku službene ili odgovorne osobe da povrijedi službenu dužnost utječe službeni ili društveni položaj ili utjecaj posrednika, a kod pomaganja u kaznenom djelu primanja mita na njenu odluku da povrijedi službenu dužnost utječe mito, a službena osoba koja posreduje je samo u funkciji uručjenja mita primatelju mita (Derenčinović, 2001:260). Kada službena ili odgovorna osoba nezakonito postupa u svezi s primanjem mita te ostvari i zakonski opis nekog drugog kaznenog djela, postojati će stjecaj između kaznenog djela primanja mita i drugog kaznenog djela. Moguć je stjecaj kaznenog djela primanja mita s kaznenim djelima krivotvorenja službene isprave iz čl. 279., zlorporabe položaja i ovlasti iz čl. 291. i trgovanja utjecajem iz čl. 295. KZ (Pavlović, 2013:757). Od ukupno prijavljenih 2869 korupcijskih KD protiv službene dužnosti, oko 18%, odnosno 516 bila su kaznena djela primanja mita.

Tablica 6: prijavljena KD primanja mita u odnosu na ukupan broj korupcijskih KD protiv službene dužnosti

KAZNENO DJELO	2013	2014	UKUPNO
Primanje mita (čl. 293.)	455	61	516
<i>st. 1.</i>	159	43	202
<i>st. 2.</i>	293	18	311
<i>st. 3.</i>	3	0	3
korupcijska KD (glava 28 KZ/11)	1942	927	2 869

Izvor: Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj MUP-a: Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada

Od 516 prijavljenih kaznenih djela primanja mita 202 (39%) su bila pravo pasivno podmićivanje

¹⁷ Da bi se radilo o supočiniteljstvu potrebno je da svaki od počinitelja ili sudjeluje u počinjenju radnje ili da na drugi način bitno pridonese počinjenju kaznenog djela. Primjer takvog supočiniteljstva je situacija kada policijski službenik primi mito koje poslije dijeli s vođom ophodnje, a koji se u trenutku počinjenja kaznenog djela nalazio u blizini i koji je imao vlast nad djelom budući da je imao ovlast spriječiti predaju novca od strane davatelja mita. (Cvitanović i dr., 2013:236).

¹⁸ Pomagač u počinjenju kaznenog djela primanja mita u skladu s čl. 38. KZ/11 kaznit će se kao da ga je sam počinio a može se i blaže kazniti.

iz čl. 293. st. 1., 311 (60%) nepravo pasivno podmićivanje iz čl. 293. st. 2., a 3 (1%) naknadno pasivno podmićivanje iz čl. 293. st. 3. Kaznenim djelima primanja mita u nastala je materijalna šteta u iznosu od 575.855,00 kuna.

Tablica 7: materijalna šteta prouzročena KD primanja mita u odnosu na štetu prouzročenu korupcijskim KD

KAZNENO DJELO	2013	2014	UKUPNO
Primanje mita (čl. 293.)	404.361,00	171.494,00	575.855,00
<i>st. 1.</i>	62.521,00	88.850,00	151.371,00
<i>st. 2.</i>	341.840,00	82.644,00	424.484,00
<i>st. 3.</i>	0,00	0,00	0,00
korupcijska KD (glava 28 KZ/11)	941.965.674,00	310.797.557,00	1.252.763.231,00

Izvor: Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj MUP-a: Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada

Od ukupno 894 prijavljene osobe za korupcijska kaznena djela protiv službene dužnosti, za kazneno djelo primanja mita prijavljeno je 269 osoba (30%). Od 269 prijavljenih osoba jedna je bila pravna osoba, 85 počinitelja su bili muškarci (32%), a 183 počinitelja (68%) su bile žene.

5. Davanje mita

Smještanjem kaznenog djela davanja mita iz čl. 294. KZ/11 među kaznena djela protiv službene dužnosti, iako nije službeničko kazneno djelo, jasno je istaknuta službena dužnost kao zaštitni objekt ovog kaznenog djela. Službena dužnost se štiti od svih povreda bez obzira dolaze li te povrede od službene/odgovorne ili neke druge osobe. Davanje mita je kazneno djelo protiv službene dužnosti, ali *nije* službeničko kazneno djelo jer ga kao *delictum communium* može počinuti bilo koja osoba koja službenu ili odgovornu osobu podmiti da povrijedi službenu dužnost. Davanje mita je korupcijsko kazneno djelo u užem smislu, naziva se još i aktivnim podmićivanjem u javnom sektoru. (Kralj i dr. 2010.) Kazneno djelo davanja mita je suprotnost kaznenom djelu primanja mita, ali je s njime blisko povezano. Objekt radnje ovog kaznenog djela je mito, a radnja počinjenja obuhvaća nuđenje, davanje ili obećanje mita te posredovanje pri podmićivanju službene ili odgovorne osobe. Za postojanje aktivnog podmićivanja nije bitno je li službena ili odgovorna osoba obavila (ili propustila) službenu ili drugu radnju za koju joj je mito ponuđeno, dano ili obećano. Prilikom nuđenja i obećanja mita riječ je o jednostranoj izjavi volje davatelja mita koja mora doći do primatelja mita. Službena ili odgovorna osoba mora saznati za ponudu odnosno obećanje, ali ponudu ili obećanje ne mora prihvatiti. Ako službena ili odgovorna osoba ne prihvati mito, osoba koja je to mito nudila ili obećala će odgovarati za kazneno djelo davanja mita. Nije nužno da davatelj mita poimence zna službenu ili odgovornu osobu kojoj se mito nudi, daje ili obećava. Dovoljno je da je službena ili odgovorna osoba iz određenog kruga službenih ili odgovornih osoba kojima se mito treba dati i da je davatelj mita

odredio službenu ili drugu radnju koju primatelj mita treba zauzvrat obaviti odnosno ne obaviti (Pavlović, 2013:763). Mito može biti namijenjeno i trećoj osobi. Kazneno djelo davanja mita zajedno s kaznenim djelom primanja mita ulazi u delikte susretanja kod kojeg sudionici imaju različite uloge ali se njihovi interesi susreću, potrebno je sudjelovanje više osoba od kojih je svaka počinitelj kaznenog djela i svaka samostalno odgovora za počinjeno kazneno djelo. Službena ili odgovorna osoba je počinitelj kaznenog djela primanja mita iz čl. 293., a druga osoba je počinitelj kaznenog djela davanja mita iz čl. 294. Kada je radnja počinjenja ovog kaznenog djela davanje mita, riječ je o nužnom sudioništvu jer davanje mita implicira i primanje mita na drugoj strani. Kod radnje počinjenja kaznenog djela davanja mita nuđenjem ili obećanjem ne mora se raditi o nužnom sudioništvu jer službena ili odgovorna osoba kojoj se mito nudi ili obećava ne mora to mito i prihvatiti, dakle ne radi se o deliktu susretanja u situaciji ako službena ili odgovorna osoba odbije primiti mito (Dragičević Prtenjača, 2009:246). Za razliku od kaznenog djela primanja mita, kod davanja mita nije inkriminirano naknadno podmićivanje.

Kazneno djelo davanja mita ima dva oblika: pravo aktivno podmićivanje i posredovanje pri pravom aktivnom podmićivanju, te nepravo aktivno podmićivanje i posredovanje pri nepravom aktivnom podmićivanju (Pavišić i dr. 2007.). Temeljni oblik kaznenog djela davanja mita, pravo aktivno podmićivanje, propisan je u prvom stavku čl. 294. KZ/11. Radnja pravog aktivnog podmićivanja se sastoji u nuđenju, davanju ili obećanju mita službenoj ili odgovornoj osobi da unutar ili izvan granica svoje ovlasti obavi službenu ili drugu radnju koju ne bi smjela obaviti (komisivno) odnosno da ne obavi (omisivno) službenu ili drugu radnju koju bi morala obaviti. Inkriminirano je i posredovanje pri pravom aktivnom podmićivanju. Drugi stavak propisuje nepravo aktivno podmićivanje u kojem se nudi, daje ili obećava mito za obavljanje (komisivno) odnosno neobavljanje (omisivno), službene ili druge radnje unutar ili izvan granica ovlasti koja bi se ionako morala odnosno ne bi smjela obaviti. Neskrivljeno davanje mita opisano je u trećem stavku ovog članka, ali ovdje pojam neskrivljenog treba uzeti samo uvjetno budući da nije isključena krivnja kao jedan od elemenata kaznenog djela, nego je pod određenim uvjetima isključeno kažnjavanje. Zbog teškoća u otkrivanju korupcijskih kaznenih djela, zakonodavac je propisao fakultativno oslobođenje od kazne počinitelja koji je mito dao na zahtjev službene ili odgovorne osobe i to prijavio prije otkrivanja ili prije saznanja da je kazneno djelo otkriveno. O oslobođenju počinitelja koji je dao mito odlučuje sud kada su kumulativno ostvarene sve zakonske pretpostavke, dakle počinitelj je dao mito na zahtjev službene ili odgovorne osobe i to je prijavio prije nego je podmićivanje otkriveno ili prije saznanja da je otkriveno. Zakonodavac je tom odredbom namjeravao potaknuti prijavljivanje kaznenog djela od strane počinitelja koji su

bile žrtve kriminalne situacije (Cvitanović i dr. 2013:242). Bit ove odredbe je pogodba s davateljem mita kojem se obećava oslobođenje od kazne u zamjenu za njegovo svjedočenje protiv primatelja mita (Derenčinović, 2001:269).

Kazneno djelo davanja mita je *formalno* kazneno djelo, kažnjava se radnja usmjerena na nuđenje, davanje, obećanje mita ili na posredovanje u tim radnjama, a dovršeno je kada počinitelj poduzme bilo koju od navedenih radnji, pa nije moguć pokušaj kaznenog djela davanja mita. Djelo je dovršeno bez obzira je li službena ili odgovorna osoba poduzela službenu ili drugu radnju zbog koje je nuđeno, dano ili obećano mito. Potreban oblik krivnje kod svih oblika kaznenog djela davanja mita je izravna namjera. Kod počinitelja mora postojati svijest o vezi između mita i tražene radnje, svijest o činjenici da se mito nudi, daje ili obećava službenoj ili odgovornoj osobi. Izuzetno, oblik krivnje može biti i neizravna namjera (Pavlović, 2013:764). Korupcijska razmjena može biti inicirana i od strane službene ili odgovorne osobe. Počinitelj mora biti svjestan da nudi, daje ili obećava mito službenoj ili odgovornoj osobi. U većini slučajeva riječ je o pojedinačnom počinitelju, no moguće je i supočiniteljstvo. Kazneno djelo davanja mita se može počinuti i putem druge osobe, posrednika. Djelo posredovanja u davanju mita je pomaganje počinitelju kaznenog djela aktivnog podmićivanja i ne tretira se kao sudioništvo nego kao samostalno kazneno djelo. Pomagač (posrednik) može biti bilo koja osoba, no ako je posrednik službena ili odgovorna osoba, diferenciranje njezine odgovornosti za počinjenje kaznenog djela davanja mita posredovanjem i kaznenog djela trgovanja utjecajem iz čl. 295. jednako je kao i kod primanja mita (v. supra 4). U slučaju kada službena ili odgovorna osoba obavi zahtijevanu službenu ili drugu radnju kojom su ostvarena sva bitna obilježja nekog drugog kaznenog djela kao npr. krivotvorenja službene isprave iz čl. 279. KZ, davatelj mita ili posrednik pri podmićivanju kazneno će odgovarati za kazneno djelo davanja mita, ali i za poticanje na kazneno djelo čija bitna obilježja su ostvarena (Pavlović, 2013:763). Od ukupno prijavljenih 2869 korupcijskih KD protiv službene dužnosti, 577 bila su kaznena djela davanja mita (oko 20%).

Tablica 8: KD davanja mita u odnosu na ukupan broj korupcijskih KD protiv službene dužnosti

KAZNENO DJELO	2013	2014	UKUPNO
Davanje mita (čl. 294.)	522	55	577
<i>st. 1.</i>	<i>199</i>	<i>40</i>	<i>239</i>
<i>st. 2.</i>	<i>322</i>	<i>15</i>	<i>337</i>
<i>st. 3.</i>	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>1</i>
korupcijska KD (glava 28 KZ/11)	1942	927	2 869

Izvor: Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj MUP-a: Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada

Od 577 prijavljenih kaznenih djela davanja mita, 239 (42%) su bila pravo aktivno podmićivanje iz čl. 294. st. 1., 337 (58%) nepravo aktivno podmićivanje iz čl. 294. st. 2., te jedno neskrivljeno

podmićivanje iz čl. 294. st. 3. Kaznenim djelima davanja mita u tom razdoblju nastala je materijalna šteta u iznosu od 70.400,00 kuna.

Tablica 9: materijalna šteta prouzročena KD davanja mita u odnosu na štetu prouzročenu korupcijskim KD

KAZNENO DJELO	2013	2014	UKUPNO
Davanje mita (čl. 294.)	3.750,00	66.650,00	70.400,00
<i>st. 1.</i>	3.750,00	66.650,00	70.400,00
<i>st. 2.</i>	0,00	0,00	0,00
<i>st. 3.</i>	0,00	0,00	0,00
korupcijska KD (glava 28 KZ/11)	941.965.674,00	310.797.557,00	1.252.763.231,00

Izvor: Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj MUP-a: Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada

Od ukupno 894 prijavljene osobe za korupcijska kaznena djela protiv službene dužnosti, za kazneno djelo davanja mita prijavljene su 83 osobe (9%). Jedna prijavljena je bila pravna osoba, a od 82 fizičke osobe, 67 počinitelja su bila muškarci (82%), a 15 počinitelja su bile žene (18%).

6. Trgovanje utjecajem

Kazneno djelo trgovanja utjecajem iz čl. 295. KZ/11 korupcijsko je kazneno djelo kojim se inkriminira intervencija kod nadležne službene ili odgovorne osobe u interesu neke treće osobe. Objekt zaštite je službena dužnost, a radnja počinjenja nezakonito posredovanje svojim službenim ili društvenim položajem ili utjecajem. Počinitelj zahtijeva, prima, ili prihvaća ponudu ili obećanje mita za sebe ili drugu osobu kako bi nezakonito posredovao svojim službenim ili društvenim položajem ili utjecajem. Sklapa se izričiti ili prešutni korupcijski savez o nedopuštenoj razmjeni između davatelja i primatelja mita. Nema razlike zahtijeva li se ili primi mito za sebe ili neku drugu osobu. Posredovanje znači da posrednik utječe na službenu ili odgovornu osobu kako bi obavila (ili ne bi obavila), službenu ili drugu radnju u korist trećeg. Utjecaj na službenu ili odgovornu osobu se sastoji od korištenja počiniteljevog službenog ili društvenog položaja ili utjecaja odnosno njegovog autoriteta utemeljenog na njegovom položaju u službi ili društvu, u političkim strankama, kulturnim i sportskim društvima i sl. Mnogo osoba iz državnih i drugih struktura spremni su izaći u susret takvim osobama, bilo zbog njihovog službenog ili društvenog položaja ili utjecaja, ili zbog toga što i sami računaju da bi im te osobe mogle biti od koristi u nekoj prilici (Pavlović, 2013:767).

Kazneno djelo trgovanja utjecajem ima tri oblika: pravo aktivno protuzakonito posredovanje, pravo pasivno podmićivanje u protuzakonitom posredovanju i nepravo pasivno podmićivanje u protuzakonitom posredovanju. (Pavišić i dr. 2007.) Prvi stavak ovog članka propisuje temeljni oblik kaznenog djela trgovanja utjecajem, pravo aktivno protuzakonito posredovanje. Kazneno djelo je dovršeno poduzimanjem radnje posredovanja, neovisno o tome je li očekivani utjecaj obavljen, pa nije moguć pokušaj kaznenog djela pravog aktivnog protuzakonitog posredovanja.

Potreban oblik krivnje je namjera, počinitelj mora biti svjestan da se posredovanje vrši korištenjem službenog ili društvenog položaja ili utjecaja i da je cilj posredovanja da službena ili odgovorna osoba obavi službenu ili drugu radnju koju ne bi smjela obaviti ili da ne obavi službenu ili drugu radnju koju bi trebala obaviti (Pavlović, 2013:768). Većinu kaznenih djela pravog aktivnog protuzakonitog posredovanja čini pojedinačni počinitelj, no moguće je i supočiniteljstvo jednako kao i poticanje i pomaganje. Poticatelj je osoba koja nagovori osobu da nezakonito posreduje. Kaznenim djelom trgovanja utjecajem inkriminira se samo aktivno, ali ne i pasivno protuzakonito posredovanje odnosno kažnjava se samo osoba koja posreduje, a ne i ona osoba za korist koje se posreduje. Ta osoba će eventualno odgovarati kao poticatelj iz čl. 37. KZ (Garačić, 2009:798). Kaznenim djelom trgovanja utjecajem nije inkriminirano nepravo aktivno protuzakonito posredovanje odnosno lobiranje na način da se utječe na to da službena ili odgovorna osoba učini službenu ili drugu radnju koju bi morala obaviti ili da ne obavi službenu ili drugu radnju koju ne bi smjela obaviti odnosno da obavi ono što je u njenoj ovlasti bez ikakvog primanja mita. U tom slučaju osoba iskorištava svoj službeni ili društveni položaj ili utjecaj kako bi intervenirala na službenu ili odgovornu osobu da požuri u obavljanju svoga postupanja (Kralj i dr. 2010:744). Drugi stavak propisuje pravo pasivno podmićivanje u protuzakonitom posredovanju. Počinitelj zahtijeva ili prima mito odnosno prihvaća ponudu ili obećanje mita za sebe ili drugoga kako bi iskorištavanjem svoga službenog ili društvenog položaja ili utjecaja posredovao da službena ili odgovorna osoba obavi službenu ili drugu radnju koja se ne bi smjela obaviti, ili da ne obavi službenu ili drugu radnju koja bi se morala obaviti. Djelo se čini s namjerom, počinitelj mora biti svjestan da se posredovanje vrši korištenjem službenog ili društvenog položaja ili utjecaja i da je cilj posredovanja da službena ili odgovorna osoba obavi službenu ili drugu radnju koju ne bi smjela obaviti ili da ne obavi službenu ili drugu radnju koju bi morala obaviti. Isto tako počinitelj mora biti svjestan da se za posredovanje prima mito (Pavlović, 2013:738). Ovo kazneno djelo je dovršeno poduzimanjem bilo koje radnje usmjerene na zahtijevanje ili primanje mita ili prihvatanje ponude ili obećanja mita, bez obzira je li posredovanje koje je bilo razlog podmićivanja doista i učinjeno. Pokušaj ovog kaznenog djela nije moguć s obzirom da je djelo dovršeno u trenutku izražavanja spremnosti za počinjenje povrede službene dužnosti ili u trenutku sklapanja korupcijskog saveza. Poticatelj može biti bilo koja osoba koja nagovori počinitelja pravog pasivnog podmićivanja u protuzakonitom posredovanju da uzme mito za nezakonito posredovanje, a sama joj ne daje, niti joj obećava mito. Ako osoba potiče počinitelja kaznenog djela pravog pasivnog podmićivanja u protuzakonitom posredovanju da od njega primi mito tada neće odgovarati za poticanje na počinjenje kaznenog djela pravog pasivnog podmićivanja u protuzakonitom posredovanju nego

za kazneno djelo davanja mita za trgovanje utjecajem iz čl. 296. Pomagač u ovom kaznenom djelu je posrednik između davatelja mita za trgovanje utjecajem i primatelja tog mita. Treći stavak propisuje nepravo pasivno podmićivanje u protuzakonitom posredovanju. Zahtijevanje ili primanje mita ili prihvatanje ponude ili obećanja mita od strane počinitelja za sebe ili drugoga odnosi se na iskorištavanje svoga službenog ili društvenog položaja ili utjecaja kako bi se posredovalo na službenu ili odgovornu osobu kako bi obavila službenu ili drugu radnju unutar ili izvan svoje ovlasti koja bi se morala obaviti (komisivno) ili kako ne bi obavila službenu ili drugu radnju unutar ili izvan svoje ovlasti koje se ne bi smjela obaviti (omisivno). Kod ovog kaznenog djela počinitelj protuzakonito posreduje radi obavljanja zakonite službene ili druge radnje. Radnja počinjenja kaznenog djela, nemogućnost pokušaja, namjera kao zahtijevani oblik krivnje te pravna pozicija pojedinačnog počinitelja, eventualnih supočinitelja, poticatelja ili pomagača identična je kao i u prethodnom slučaju pravog pasivnog podmićivanja u protuzakonitom posredovanju.

Pojam počinitelja kaznenog djela trgovanje utjecajem je širi od pojma službene osobe iz čl. 87. st. 3. KZ jer se uz službenu osobu odnosi i na svakoga tko koristi svoj društveni položaj ili utjecaj kao što su npr. razni društveni, politički, kulturni ili sportski djelatnici (Pavlović, 2013:767). Počinitelj je osoba koja ima društveni položaj i utjecaj, ne može biti bilo koja osoba. Pasivno podmićivanje u protuzakonitom posredovanju je kazneno djelo nužnog sudioništva u kojem zakonski opis kaznenog djela pretpostavlja sudjelovanje više osoba. Za ostvarenje obilježja zakonskog opisa ovog kaznenog djela potrebno je sudjelovanje više osoba od kojih je svaka počinitelj nekog kaznenog djela. Jedna osoba je počinitelj kaznenog djela pasivnog podmićivanja u protuzakonitom posredovanju, a druga osoba je počinitelj kaznenog djela davanja mita za trgovanje utjecajem. Ako posrednik ne prihvati ponuđeno ili obećano mito za nezakonito posredovanje, osoba koja je to mito nudila ili obećala će odgovarati za kazneno djelo davanja mita za trgovanje utjecajem. U situaciji u kojoj potencijalni davatelj mita ne pristane na zahtjev osobe koja traži mito za nezakonito posredovanje ostvarit će se kazneno djelo trgovanja utjecajem koje je počinila osoba koja je to mito zahtijevala (Cvitanović i dr., 2013.). Od ukupno prijavljenih 2869 korupcijskih KD protiv službene dužnosti, oko 3%, odnosno 85 je kaznenih djela trgovanja utjecajem.

Tablica 10: prijavljena KD trgovanja utjecajem u odnosu na ukupan broj korupcijskih KD protiv službene dužnosti

KAZNENO DJELO	2013	2014	UKUPNO
Trgovanje utjecajem (čl. 295)	56	29	85
<i>st. 1.</i>	48	18	66
<i>st. 2.</i>	8	3	11
<i>st. 3.</i>	0	8	8
korupcijska KD (glava 28 KZ/11)	1942	927	2 869

Izvor: Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj MUP-a: Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada

Od 85 prijavljenih kaznenih djela trgovanja utjecajem 66 (78%) su bila iz čl. 295. st. 1., 11 (13%) iz čl. 295. st. 2., a 8 (9%) iz čl. 295. st. 3. Od ukupno 894 prijavljene osobe za korupcijska kaznena djela protiv službene dužnosti, za kazneno djelo trgovanja utjecajem prijavljeno je 28 osoba (oko 3%), od kojih su 19 počinitelja bili muškarci (68%), a 9 počinitelja su bile žene (32%).

7. Davanje mita za trgovanje utjecajem

Kao i kazneno djelo trgovanja utjecajem, tako je i kazneno djelo davanja mita za trgovanje utjecajem iz čl. 296. KZ/11 korupcijsko kazneno djelo kojim se inkriminira zabranjena intervencija kod nadležne službene ili odgovorne osobe u interesu neke treće osobe. To je opće kazneno djelo protiv službene dužnosti, ali nije službeničko kazneno djelo jer ga kao *delictum communitium* može počiniti bilo koja osoba. I u ovom slučaju je pozicioniranje kaznenog djela davanja mita za trgovanje utjecajem među kaznena djela protiv službene dužnosti, iako nije službeničko kazneno djelo, istaklo službenu dužnost kao zaštitni objekt ovog kaznenog djela. Radnja počinjenja obuhvaća nuđenje, obećanje ili davanje mita za nezakonito posredovanje službenim ili društvenim položajem ili utjecajem. Kazneno djelo davanja mita za trgovanje utjecajem odnosno aktivno podmićivanje u protuzakonitom posredovanju, antipod je pasivnog podmićivanja u protuzakonitom posredovanju. To su delikti susretanja kod kojeg sudionici imaju različite uloge ali se njihovi interesi susreću. Za ostvarenje ovog kaznenog djela potrebno je sudjelovanje više osoba. Osoba koja primi mito kako bi iskorištavanjem svoga službenog ili društvenog položaja ili utjecaja protuzakonito posredovala je počinitelj kaznenog djela trgovanja utjecajem, a druga je osoba počinitelj kaznenog djela davanja mita za trgovanje utjecajem. Davanje mita za trgovanje utjecajem uključuje i primanje mita na drugoj strani, to je nužno sudioništvo. Ipak neće biti delikta susretanja ako osoba odbije primiti mito za protuzakonito posredovanje (Cvitanović i dr., 2013.). Kada osoba ne prihvati mito ponuđeno ili obećano za protuzakonito posredovanje, osoba koja je mito nudila ili obećala će odgovarati za kazneno djelo davanja mita za trgovanje utjecajem. Bez tog prihvatanja nema korupcijskog saveza kao pretpostavke za istodobno postojanje oba kaznena djela.

Kazneno djelo davanja mita za trgovanje utjecajem ima dva oblika: pravo i nepravo aktivno podmićivanje u protuzakonitom posredovanju. Razlika je u tome što se *pravo aktivno podmićivanje u protuzakonitom posredovanju* sastoji u nuđenju, obećanju ili davanju mita za

nezakonito posredovanje službenim ili društvenim položajem ili utjecajem da bi se obavila službena ili druga radnja koja se ne bi smjela obaviti, ili da se ne obavi službena ili druga radnja koja bi se morala obaviti, dok se *nepravo aktivno podmićivanje u protuzakonitom posredovanju* sastoji u nuđenju, obećanju ili davanju mita za nezakonito posredovanje službenim ili društvenim položajem ili utjecajem kako bi se obavila službena ili druga radnja koja bi se ionako morala obaviti ili da se ne obavi službena ili druga radnja koja se ionako ne bi smjela obaviti. Mito je sastavni dio inkriminacije u oba oblika ovog kaznenog djela. Kazneno djelo će postojati bez obzira nudi li se, obećava ili daje mito osobi koja bi trebala poduzeti radnju protuzakonitog posredovanja ili nekoj drugoj osobi. Za aktivno podmićivanje u protuzakonitom posredovanju potrebna je namjera. Počinitelj mora biti svjestan da posredovanje vrši korištenjem službenog ili društvenog položaja ili utjecaja i da je cilj posredovanja da službena osoba obavi službenu ili drugu radnju koja se ne bi smjela obaviti ili da ne obavi službenu ili drugu radnju koja bi se morala obaviti (pravo aktivno podmićivanje u protuzakonitom posredovanju) odnosno da obavi službenu ili drugu radnju koja bi se ionako morala obaviti ili da ne obavi službenu ili drugu radnju koja se ionako ne bi smjela obaviti (nepravo aktivno podmićivanje u protuzakonitom posredovanju). Isto tako počinitelj mora biti svjestan da se za posredovanje daje mito (Pavlović, 2013:769). Treći stavak po uzoru na neskrivljeno davanje mita, uređuje neskrivljeno aktivno podmićivanje za protuzakonito posredovanje. U odnosu na KZ/97 novost je stavak 3. koji je uveden po uzoru na neskrivljeno davanje mita, a koji predviđa fakultativno oslobođenje od kazne počinitelja koji je mito dao na zahtjev osobe koja iskorištavanjem svoga službenog ili društvenog položaja ili utjecaja poduzima radnju protuzakonitog posredovanja te koji je prijavio to djelo prije njegova otkrivanja ili prije saznanja da je djelo otkriveno (Konačni prijedlog KZ, 2011.). Kazneno djelo davanja mita za trgovanje utjecajem je dovršeno poduzimanjem bilo koje radnje aktivnog podmićivanja, bez obzira je li osoba koja bi trebala nezakonito posredovati prihvatila mito, stoga nije moguć pokušaj ovog kaznenog djela. Ovdje je riječ o jednostranoj izjavi volje davatelja mita koja mora doći do primatelja mita. Radnja kaznenog djela davanja mita za trgovanje utjecajem biti će ostvarena i kada je osoba koja bi trebala biti podmićena odbila ponuđeno, obećano ili dano mito. Počinitelj kaznenog djela davanja mita za trgovanje utjecajem može biti bilo koja osoba, a najčešće je to osoba za čiju se korist ili u čije ime se posreduje. Ako osoba za čiju se korist ili ime posreduje potiče drugu osobu na izvršenje radnje počinjenja odgovarat će kao poticatelj (Pavlović, 2013:769).

Tablica 11: prijavljena KD davanja mita za trgovanje utjecajem u odnosu na ukupan broj korupcijskih KD protiv službene dužnosti

KAZNENO DJELO	2013	2014	UKUPNO
Davanje mita za trgovanje utjecajem (čl. 296.)	5	9	14
<i>st. 1.</i>	5	3	8
<i>st. 2.</i>	0	6	6
<i>st. 3.</i>	0	0	0
korupcijska KD (glava 28 KZ/11)	1942	927	2 869

Izvor: Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj MUP-a: Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada

Od 14 prijavljenih kaznenih djela davanja mita za trgovanje utjecajem 8 je bilo pravo aktivno podmićivanje u protuzakonitom posredovanju a 6 nepravo aktivno podmićivanje u protuzakonitom posredovanju. Od ukupno 894 prijavljene osobe za korupcijska kaznena djela protiv službene dužnosti, za kazneno djelo davanja mita za trgovanje utjecajem prijavljeno je 6 muškaraca.

8. Zaključak

Korupcija potiče društvenu i individualnu nejednakost, negativno utječe na gospodarski razvoj, stabilnost i opću socijalnu sigurnost. Kaznena djela protiv službene dužnosti onemogućuju pravilno i zakonito obavljanje službene dužnosti osoba na službenom položaju ili s određenim ovlastima, zbog čega su službenička kaznena djela ozbiljna prijetnja stabilnosti državnog sustava. Njima se ugrožava autoritet države, gubi se povjerenje građana u državu odnosno u institucije sustava i vlasti kako na središnjoj tako i na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini. Korupcijska kaznena djela ruše sustav koji bi trebao osigurati vladavinu prava i jednakost svih pred zakonom. Podmitljivost dužnosnika i službenih osoba društveno je opasna jer ugrožava zakonitost, objektivnost i nepristranost državnih i drugih službenika kao i pravilnost i zakonitost obavljanja službene dužnosti. Analizom prezentiranih podataka, potvrđuje se teza o osobitoj težini korupcijskih kaznenih djela s obzirom na visinu i udjel materijalne štete prouzročene kaznenim djelima. Mali (2-3%) broj korupcijskih kaznenih djela generira trećinu prouzročene materijalne štete. Za uspješno suzbijanje kaznenih djela protiv službene dužnosti potrebna je promjena društvene svijesti, prije svega u smjeru jačanja shvaćanja o neprihvatljivosti korupcije i podmićivanja na svim razinama društva. U Republici Hrvatskoj raste društvena osjetljivost na kaznena djela protiv službene dužnosti, osobito na korupcijska kaznena djela. I do sada je sudska praksa u slučajevima korupcije dosljedno otklanjala konstrukciju beznačajnog kaznenog djela unatoč maloj vrijednosti podmićivanja, imajući u vidu društvenu opasnost podmićivanja u

odnosu na zakonito funkcioniranje tijela državne vlasti. Za korupciju nije važna vrijednost mita, bitno je da mito motivira postupanje službene ili odgovorne osobe. Doprinos shvaćanju o neprihvatljivosti i pogibeljnosti korupcijskih kaznenih djela daje i policija. Radom Policijskog nacionalnog ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (PNUSKOK) odnosno kriminalističkim istraživanjima i razjašnjavanjem korupcijskih kaznenih djela koja su policiji prijavljena ili ih je policija otkrila vlastitom aktivnošću, baca se više svjetla na tamnu brojku korupcijskog kriminala što demonstrira volju i odlučnost na uspješno suzbijanje kaznenih djela protiv službene dužnosti, a osobito korupcijskih kaznenih djela. Tome normativni okvir daje Kazneni zakon koji je izmijenjen i usklađen s dokumentima Ujedinjenih naroda, pravnom stečevinom Europske unije, konvencijama Vijeća Europe, pravnim standardima Europskog suda za ljudska prava i drugim međunarodnim dokumentima te je važan instrument za sprječavanje kaznenih djela protiv službene dužnosti i suzbijanje negativnih utjecaja korupcije. Konačno, kako je još 2008. godine naglašeno u Strategiji suzbijanja korupcije, suzbijanje korupcije nije i ne smije biti obveza samo onih državnih tijela kojima to proizlazi iz djelokruga rada. Suzbijanje svih oblika korupcijskog ponašanja treba biti društvena akcija najširih razmjera u koju će se uključiti sva tijela države, kao i zainteresirane organizacije, gospodarski subjekti, nevladine udruge, građani i drugi.

ABSTRACT

Analysis of Corruptive Offenses Against Official Duty in Police Practice

Corruptive offenses are prescribed in Article 21 Law on the Office for the Suppression of Corruption and Organized Crime (USKOK) which determines the competence of USKOK. Some of crimes within the jurisdiction of USKOK are described in Chapter XXVIII. of Criminal Code. The danger of criminal acts against official duty is particularly evident by comparing the share of corruptive offenses in the overall frequency of offenses with a share of resulting damage. In the reference period (2013 - 2014), according to data from the police records, in the Republic of Croatia was reported a total of 119559 criminal offenses, of which was 2860 corruptive offenses against official duty (2,4%). Material damage caused by all reported crimes was 3.585.538.384,00 kuna, but material damage of reported corruptive offenses was 1.252.763.231,00 kuna, (34,93%). It is justified to mark crimes against official duty as particularly dangerous: relatively small number of corruption offenses generates high material damage and great social danger from corrupt officials.

Keywords: bribery, corruption, official duty, official person, responsible person

LITERATURA

1. Cvitanović L., Derenčinović D., Munivrana Vajda M., Turković K. (2013). Posebni dio kaznenog prava. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
2. Derenčinović D. (2001). Mit(o) korupciji. Zagreb: Nocci.
3. Dragičević Prtenjača M. (2009). Poredbena analiza pasivnog podmićivanja u kaznenim zakonodavstvima Hrvatske, Finske i Slovačke. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), 16(1), 233.-280.
4. Garačić A., (2009). Kazneni zakon u sudskoj praksi – posebni dio. Zagreb: Organizator.
5. Garačić A., (2013). Novi kazneni zakon. Zagreb: Organizator.
6. Kralj T., Dragičević Prtenjača M. (2010). Korupcijska kaznena djela protiv službene dužnosti – s analizom prijedloga izmjena. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), 17(2), 729.-767.
7. Pavlović Š. (2013). Kazneni zakon. Rijeka: Libertin naklada.
8. Pavišić B., Grozdanić V., Veić P. (2007.). Komentar kaznenog zakona, Zagreb: Narodne novine
9. Svedrović M. (2007). Kaznena djela zlouporabe položaja i ovlasti iz čl 337. i zlouporaba ovlasti u gospodarskom poslovanju iz čl. 292. KZ-a: kaznenopravni dometi jedne zakonodavne nedosljednosti. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), 14(2), 495.-574.
10. Turković K., Maršavelski A. (2013). Komentar kaznenog zakona i drugi izvori novog hrvatskog zakonodavstva. <http://bs.scribd.com>. – 30.06.2014.
11. Kazneni zakon, Narodne novine 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 11/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08., 57/11.
12. Konačni prijedlog kaznenog zakona. (2011). <http://www.mprh.hr> – 30.06.2014.
13. Kazneni zakon, Narodne novine 125/11., 144/12.
14. Strategija suzbijanja korupcije, Narodne novine 75/08.
15. Nacrt strategije suzbijanja korupcije 2015.-2020. (2014.), Ministarstvo pravosuđa, http://www.transparency.hr/upload_data/site_files/nacrt-strategije-suzbijanja-korupcije-2015_2020-3-.docx – 01. 03. 2015.
16. Zakon o državnim službenicima, Narodne novine 92/05., 142/06., 77/07., 107/07., 27/08., 34/11., 49/11., 150/11., 34/12., 49/12., 37/13., 38/13.
17. Zakon o javnoj nabavi, Narodne novine 90/11., 83/13., 143/13., 13/14.

- 18.** Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Narodne novine 151/03., 110/07., 45/11., 143/12.
- 19.** Zakon o potvrđivanju kaznenopravne konvencije o korupciji, Narodne novine 11/00.
- 20.** Zakon o sprječavanju sukoba interesa, Narodne novine 26/11., 12/12., 124/12., 48/13.
- 21.** Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Narodne novine 76/09., 116/10., 145/10., 57/11., 136/12., 148/13.